

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ КРИПТОВАЛЮТИ (МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД)

LEGAL REGULATION OF CRYPTOVOLUTY CIRCULATION (INTERNATIONAL EXPERIENCE)

Дядик В.О., студентка III курсу
міжнародно-правового факультету

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Статтю присвячено дослідженню міжнародної практики правового регулювання обігу криптовалюти. Актуальність такого напрямку дослідження зумовлена поширенням популярності віртуальних валют серед її користувачів та розвитком криптовалютного бізнесу. З огляду на це перед державами постає завдання визначити свою позицію щодо доцільності нормативного врегулювання даного питання на рівні національного законодавства та передбачити механізми такого регулювання. Тому в статті приділено увагу встановленню співвідношення між цифровими активами та криптовалютою, надано визначення криптовалюти й досліджено, з якими поняттями в різноманітних джерелах ототожнюється криптовалюта. Не менш важливим є визначення мети впровадження криптовалюти з огляду на те, що однією з її найголовніших особливостей є децентралізованість.

За результатами дослідження було виокремлено переваги криптовалюти. Вони є суттєвими для користувачів і сприяють упровадженню її правового регулювання державами. Крім того, проаналізовано наявні недоліки використання криптовалюти та ризики, які супроводжують здійснення криптовалютних операцій. Наведено статистичні дані коливання курсу криптовалюти, які підтверджують його нестабільність і, як наслідок, складність його прогнозування.

У статті запропонований поділ держав на три групи залежно від їхньої позиції щодо віртуальної валюти. Такий поділ дає змогу виявити особливості кожної з груп з метою визначення найоптимальнішого підходу до правового регулювання даного питання. Особливо це актуально з точки зору врахування проблеми оподаткування операцій з криптовалютою. Зокрема, досліджено досвід Канади й США як держав, де на законодавчому рівні врегульовано обіг криптовалюти та порядок ведення криптовалютного бізнесу. Він демонструє вдалий підхід до здійснення державами контролю над цією сферою за допомогою введення ліцензування діяльності криптовалютних бірж і компаній та покладення на цих суб'єктів обов'язку слідкувати за підозрілими транзакціями. Приклад же Австрії, Німеччини, Ісландії, Фінляндії та Польщі демонструє підхід, відповідно до якого надання криптовалюти певного правового статусу і здійснення оподаткування операцій з криптовалютою стає можливим після віднесення її до вже наявної в їхній законодавстві категорії. Таким чином, аналіз міжнародного досвіду та тих законодавчих ініціатив, які вже мали місце в Україні, дали змогу сформулювати основні рекомендації для впровадження регулювання обігу криптовалюти в українське законодавство.

Ключові слова: криптовалюта, віртуальна валюта, біткоїн, криптовалютні операції, правове регулювання.

The article is devoted to the study of international practice of legal regulation of cryptocurrency circulation. The relevance of this area of research is due to the spread of popularity of virtual currencies among its users and the development of cryptocurrency business. In view of this, the task before states is to determine their position on the expediency of normative regulation of this issue at the level of national legislation and to provide mechanisms for such regulation. Therefore, the article pays attention to establishing the relationship between digital assets and cryptocurrency, provides a definition of cryptocurrency and explores with which concepts in various sources is identified cryptocurrency. It is equally important to determine the purpose of the introduction of cryptocurrency, given that one of its most important features is decentralization.

According to the results of the study, the advantages of cryptocurrency were highlighted. They are essential for users and contribute to the implementation of its legal regulation by states. In addition, the existing shortcomings of the use of cryptocurrency and the risks that accompany cryptocurrency transactions are analyzed. The statistical data of cryptocurrency exchange rate fluctuations are given, which confirm its instability and, as a consequence, the complexity of its forecasting.

The article proposes the division of states into three groups, depending on their position on the virtual currency. This division makes it possible to identify the features of each of the groups, in order to determine the best approach to the legal regulation of this issue. This is especially true in terms of taking into account the problem of taxation of cryptocurrency transactions. In particular, the experience of Canada and the United States as states where the circulation of cryptocurrency and the procedure for conducting cryptocurrency business is regulated at the legislative level is studied. It demonstrates a successful approach to government control over this area by introducing licensing for cryptocurrency exchanges and companies and requiring these entities to monitor suspicious transactions. The example of Austria, Germany, Iceland, Finland and Poland demonstrates the approach according to which granting a cryptocurrency a certain legal status and carrying out taxation of cryptocurrency transactions becomes possible after assigning it to the category already existing in their legislation. Thus, the analysis of international experience and those legislative initiatives that have already taken place in Ukraine, allowed to form the main recommendations for the introduction of regulation of cryptocurrency circulation in Ukrainian legislation.

Key words: cryptocurrency, virtual currency, bitcoin, cryptocurrency transactions, legal regulation.

Вступ. Розвиток сучасних технологій стосується всіх сфер суспільного життя. Сфера платіжних та розрахункових систем не є виключенням. Адже поряд з усім відомими й усталеними платіжними засобами з'являються і набирають популярності такі нові категорії, як цифрові (віртуальні) активи, криптовалюта та ін. Це викликає певну зацікавленість у користувачів і сприяє дискусіям із приводу того, яке значення в сучасному світі мають цифрові активи, який зміст покладено в їхню основу, яке правове регулювання такі активи мають.

Взагалі, цифровий актив є інформаційним ресурсом, який обертається в розподіленому реєстрі та містить набір цифрових даних, які є автономними, унікальними й мають певну цінність. Одним із видів розподіленого реєстру, в якому зберігаються, обліковуються та передаються різні види інформації, є багаторівнева технологія Блокчейн, осо-

бливістю якої є те, що дані, які було додано в таку мережу, не можна змінити чи видалити. Для визначення одиниці обліку в мережі Блокчейн, зокрема, використовують таке поняття, як «криптовалюта». Таким чином, криптовалюта є видом цифрового активу, що служить засобом обміну та використовує криптографію для безпеки своїх транзакцій, контролю створення додаткових одиниць та для перевірки передачі активів [1]. Криптовалюта ототожнюється з такими поняттями, як «віртуальна валюта» (в офіційних звітах Світового банку та Європейського центрального банку) [2, с. 27], «цифрова валюта» та «інтернет-валюта».

Явне поширення останніми роками криптовалюти та збільшення кількості її користувачів ставить перед державою завдання сформулювати чітку позицію щодо необхідності нормативного врегулювання обігу віртуальних валют та надання належних умов для її існування в державі.

Ураховуючи недостатність висвітлення даної теми в Україні, її дослідження, на наш погляд, необхідно проводити з огляду на міжнародний досвід. Це допоможе конкретизувати вибрану категорію і визначити перспективи її законодавчого регулювання в Україні. А тому на даному етапі вважаємо актуальним дослідження практики розв'язання цього питання в різних країнах для визначення чинників, які сприяють законодавчій регламентації віртуальної валюти, а також ризиків, які стають на заваді такій регламентації в тій чи іншій державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню дослідження історії виникнення та функціонування віртуальної валюти присвячені наукові доробки С. Капкун, В. Мандрика, В. Мороз, Н. Пантелєєвої, О. Кременського, І. Ситника, Т. Бодаревої, Н. Леонової, І. Макаруча, О. Перчука, В. Малишко, Ю. Солодковського, М. Мамуненко, О. Жмай, Е. Молчанова, О. Єлісєєвої, В. Лук'янова, О. Петрука та ін.

Метою роботи є дослідження змісту, переваг та недоліків використання криптовалюти, питань щодо оподаткування операцій з криптовалютою, а також виявлення загальних ризиків, які існують для користувачів криптовалюти.

Виклад основного матеріалу. У 2009 році у світі вперше з'явився термін «криптовалюта». Цьому передувала поява платіжної системи Bitcoin, яку розробила людина або група людей під псевдонімом Сатоші Накамото [3, с. 68]. Головною метою запровадження криптовалюти було виведення держави та банківських установ, як третьої сторони, за межі криптовалютних операцій, які таким чином відбуваються безпосередньо між їхніми учасниками (покупець-продавець). Зростання популярності криптовалюти поділило людей на дві групи: тих, хто не здійснює операцій з цією валютою, та тих, хто, навпаки, став активним користувачем і учасником криптовалютного бізнесу. Це було передбачуваним, адже технологічний прогрес і розвиток інформаційного суспільства неминуче тягне за собою появу нових засобів платежів.

Дійсно, головною перевагою для користувачів віртуальної валюти є анонімність її використання та децентралізація, а саме те, що держава як суб'єкт вилучена з відносин, які складаються в процесі обігу криптовалюти. Тобто жоден центральний орган не здійснює випуск криптовалюти, що робить її абсолютно захищеною від державного втручання або маніпулювання [3, с. 67]. Емісія криптовалюти здійснюється автоматично, на основі математичного алгоритму, без залучення якогось центрального органу, яким, наприклад, щодо випуску національної валюти в нашій країні є Національний банк України. Тому відсутність фінансового посередника (в особі держави) у таких операціях є привабливою для користувачів. Вони (майнери) самостійно створюють криптовалюту в процесі майнінгу, здійснюють обробку операцій з нею. За це перший з них, хто обробив операцію, отримує винагороду.

До переваг криптовалюти можна віднести те, що криптовалюту неможливо підробити, оскільки вона не має якогось матеріального вираження, а також її здатність виступати інструментом для розвитку окремих видів підприємницької діяльності. Наприклад, у Чехії з метою розвитку інтернет-бізнесу було випущено Czech Crown Coin (чек краун коін) – нову національну віртуальну валюту. Феноменом у цій сфері є можливість випуску криптовалюти з метою запобігання ризикам, які тягне за собою користування цією ж криптовалютою. Прикладом є біткоїн – власна віртуальна валюта Великобританії, випуск якої спрямований на встановлення більшого рівня захищеності користування криптовалютою та сприяння справедливому розподілу монет [2, с. 29]. На нашу думку, це свідчить про готовність держав приймати виклики сьогодення, використовуючи криптовалюту більш ефективно, та спрямовувати свої зусилля на мінімізацію ризиків, які

супроводжують користування цим досить новим видом валют.

Що стосується недоліків у використанні криптовалюти, то можна зазначити такі:

1) можливість використання віртуальних валют для нелегальних трансакцій, торгівлі забороненими товарами (наркотиками, зброєю). Це логічно випливає з анонімності криптовалюти, наслідком якої є неможливість відстеження учасників таких операцій, що створює сприятливі умови для вчинення протиправних діянь. Наприклад, в одному зі своїх звітів Центральний банк Франції зазначав, що віртуальна валюта є інструментом спекуляції, відмивання грошей та інших незаконних дій і не вважається валютою взагалі, а значить не може бути засобом платежу відповідно до французького законодавства. Станом же натеper у Франції створена робоча група для розроблення законодавства щодо віртуальних грошей, проте саме в рамках політики запобігання спекуляції [1];

2) втрата державою монополії на емісію грошей і, як наслідок, зменшення сеньйоражу (доходу, що отримується від емісії грошей) центральних банків;

3) зменшення попиту на національну валюту, що може спричинити її знецінення та зміну швидкості обігу, що ускладнюватиме процес грошово-кредитного регулювання;

4) неможливість проведення грошово-кредитної політики, оскільки вагома частка грошової маси перебуватиме поза контролем [2, с. 30–31].

На наш погляд, до недоліків слід віднести той факт, що багато країн не визнають криптовалюту як валюту взагалі. Наприклад, Орган фінансового нагляду Данії, де віртуальна валюта не регулюється законодавчо (бо валютою не вважається), у своїй заяві визначив такі ризики для користувачів: ризик втрати віртуальної валюти на торговому майданчику та з електронного гаманця; ризик неможливості використовувати таку валюту як платіжний засіб або повернутися до реальної валюти; можливість швидкої зміни вартості віртуальної валюти або ж взагалі падіння її вартості до нуля; податкові наслідки купівлі й продажу цієї валюти; нездатність віртуальної валюти взяти на себе всі функції грошей; недостатня захищеність та відсутність гарантій безпеки для користувачів [4].

Важливим елементом, що сприяє певній недовірі до криптовалюти, є її нестабільність. Це пов'язано з рапто-вими коливаннями курсу, що призводять до складності в прогнозуванні криптовалюти. Наприклад, станом на 1 січня 2020 року 1 біткоїн дорівнював 7236 доларів, станом же на 1 листопада 2020 – 13 781 долар. Тобто менш ніж за рік ціна збільшилась майже вдвічі. Або ж за короткий проміжок часу валюта подешевшала: 1 вересня 2020 року 1 біткоїн дорівнював 12 000 доларів, а вже 5 вересня 2020 року – 10 112 доларів [5]. Отже, можемо побачити, наскільки нестабільним є курс біткоїна, який може раптово збільшуватись і так само раптово знижуватись.

На світовій арені держави залежно від їхньої позиції стосовно віртуальної валюти можна поділити на такі групи:

– ті, в яких обіг криптовалюти та криптовалютний бізнес уже є законодавчо врегульованими (Канада, США, Японія);

– ті, які впроваджують правове регулювання обігу криптовалюти та криптовалютного бізнесу (Німеччина, Ісландія, Австрія, Норвегія, Фінляндія);

– переважна більшість країн, які або лише роблять відповідні спроби, подаючи законопроекти (Україна, Італія), або ж взагалі цієї сфери не торкаються.

Водночас відсутність на законодавчому рівні правового регулювання віртуальної валюти, як правило, не забороняє ведення криптовалютного бізнесу. А тому в регламентації обігу віртуальних валют насамперед має бути зацікавлена саме держава (передусім це стосується

надходження податків до бюджету від ведення такого бізнесу). Тому на прикладі держав з кожної групи ми розглянемо такі питання: який статус у цих групах надано криптовалюті, як врегульовано її обіг, які вимоги ставляться до суб'єктів криптовалютних операцій, та як держави аргументують неврегульованість криптовалюти в їхньому законодавстві.

До держав першої групи відноситься Канада. Вона посідає друге місце у світі за кількістю біткоїнів-автоматів (перше – США), що свідчить про доволі активне використання криптовалюти. У 2014 році було на законодавчому рівні регламентовано найважливіші аспекти обігу криптовалюти у законі, що схвалив генерал-губернатор Канади. Закон містить такі вимоги:

1) обов'язкова реєстрація криптовалютних бірж як фінансових установ у Центрі аналізу фінансових операцій та звітів Канади (FINTRAC);

2) наслідком недотримання обов'язкової реєстрації є неможливість банків відкривати рахунки криптовалютним біржам, які є незареєстрованими у відповідному порядку;

3) з метою дотримання законодавства у сфері протидії легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, компанії повинні повідомляти про підозрілі операції, здійснювати верифікацію користувачів [6].

Даний закон за колом осіб діє як на компанії, зареєстровані в Канаді, так і на ті, що надають послуги в Канаді, але є зареєстрованими в іншій юрисдикції.

На нашу думку, схвалення державою такого закону є важливим кроком у розв'язанні питання щодо правового регулювання криптовалюти та криптовалютного бізнесу. Метою такого регулювання в даному випадку є встановлення державного нагляду за цією сферою. Проте наведена вимога щодо здійснення верифікації користувачів, з одного боку, надає державі можливість запобігти випадкам використання криптовалюти для відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, а з іншого – суперечить одній з головних особливостей криптовалюти – анонімності.

Наступним прикладом держав цієї групи є США. Наявність у США такого регулювання зумовлена значним поширенням віртуальної валюти, що дає можливість вільно розраховуватися криптовалютою за товари й послуги. У Сполучених Штатах криптовалюта розглядається в трьох аспектах: як аналог грошей, біржовий товар (з 2015 року Комісією з торгівлі товарними ф'ючерсами біткоїнів було порівняно до біржових товарів) та власність (з метою оподаткування). Законодавством штату Каліфорнія дозволяється корпораціям та приватним особам брати участь в обороті грошей, які є відмінними від визнаних у США законних платіжних засобів, тобто в обороті віртуальної валюти. У свою чергу в штаті Нью-Йорк було введено BitLicense, що є ліцензією на ведення криптовалютного бізнесу. Законодавством штату Вашингтон криптовалюта визначена як об'єкт грошових переказів, тому наявність Вашингтонської ліцензії оператора з переказу грошових коштів (Washington Money Transmitter License) є обов'язковою, по-перше, щоб компанії могли здійснювати криптовалютні перекази жителю Вашингтона, по-друге, для бірж, які надають послуги з обміну криптовалюти на фіатні гроші (тип грошей або валюти, цінність яких походить від державного наказу використання їх як засобу платежу), і, навпаки, бірж, які здійснюють обмін тільки цифрових грошей, а також для компаній, які здійснюють обмін грошей за переказ віртуальної валюти та надають користувачам криптовалютні гаманці [7]. Отже, США збалансовує державні й приватні інтереси шляхом надання криптовалюти такого різностороннього правового статусу. Проведення операцій з криптовалютою лише за наявності відповідної ліцензії та наявності механізму оподаткування таких операцій, безперечно, є перевагою для держави,

а дозвіл на участь в обороті криптовалюти для фізичних і юридичних осіб розширює їхні можливості як користувачів такої валюти. Таким чином, досвід США і Канади демонструє основні напрями діяльності цих держав у сфері регулювання криптовалютних операцій. Першим є необхідність ліцензування діяльності криптовалютних бірж і компаній, яке надає їм більше можливостей щодо здійснення криптовалютних операцій. А другим напрямом є встановлення обов'язку для таких суб'єктів звітувати про наявність підозрілих операцій та здійснювати верифікацію користувачів.

Схожий порядок регулювання сфери обігу віртуальної валюти було запропоновано у 2016 році і Європейською комісією, яка є виконавчим органом Європейського Союзу (далі – ЄС). Комісією було внесено пропозицію введення обов'язкової реєстрації або ліцензування, по-перше, діяльності криптовалютних бірж, що здійснюють обмін криптовалюти на фіатні гроші, а по-друге, компаній, які здійснюють надання користувачам криптовалютних гаманців [7]. Важливо відмітити, що за законодавством ЄС криптовалюта – це конвертована децентралізована віртуальна валюта, а відповідно до Директиви ЄС 2015 року [8] віртуальна валюта визнається засобом платежу. Натомість така думка не знайшла схвалення в Європейському центральному банку, який для віртуальної валюти встановлює іншу визначальну функцію – засіб обміну [9]. На підтвердження позиції Європейського центрального банку Сенатом Франції криптовалюта визначається як тип віртуального інструменту саме обміну [1]. Такої ж думки дотримуються і в іншій частині євразійського континенту, в Японії, де віртуальна валюта не належить до законних платіжних засобів, а визнається саме засобом обміну, за допомогою якого можна придбати товари, послуги або ж самі законні платіжні засоби. Отже, можемо побачити неоднозначну позицію з приводу обсягу функцій, якими наділяється криптовалюта тим чи іншим суб'єктом.

Аналіз практики держав другої групи наведеної вище класифікації, а саме тих, які лише впроваджують правове регулювання обігу криптовалюти та криптовалютного бізнесу, свідчить, що більшість із них для надання віртуальній валюті правового статусу привівають її до вже наявної в їхньому законодавстві категорії. Таким чином, в Австрії криптовалюта вважається нематеріальним активом, у Німеччині – фінансовим інструментом, в Ісландії – цифровою валютою, у Фінляндії – програмним забезпеченням, який є «сировинним товаром». А ось у Великобританії віртуальна валюта не контролюється владою, адже не вважається фінансовою продукцією, а також її не можна ототожнювати з цифровою валютою, тому що за визначенням цифрової валюти в законодавстві Великобританії вона являє собою унікальну комбінацію цифр, яка є результатом складних математичних обчислень і алгоритмів. Тобто віртуальна валюта цим поняттям не охоплюється, відповідно, такого правового статусу не має [1]. Першою країною, де було офіційно визнано біткоїнів як віртуальну валюту, стала Німеччина. Там віртуальна валюта не належить до законного платіжного засобу, а її створення чи використання як засобу оплати не потребує будь-яких дозволів. Проте здійснення операцій з продажу криптовалюти та будь-яке її комерційне використання вимагають наявності відповідної ліцензії. В Ісландії криптовалюта законом віднесена до цифрових валют, але одночасно законом введено фактичну заборону юридичним особам здійснювати обмінні операції віртуальною валютою. Тобто вони не можуть купувати біткоїни у закордонних контрагентів, адже це розглядається як перерахування коштів за кордон. Натомість заборони на продаж біткоїнів немає [2, с. 30]. Республіка Польща визначає криптовалюту як «цифрове представлення активів, що не видаються центральним банком, кредитною установою або організацією з електронних

грошей, яка за певних умов може бути використана як альтернатива грошам». Отже, Польща у визначенні криптовалюти звертає увагу на її децентралізованість («не видаються центральним банком, кредитною установою або організацією з електронних грошей»), проте не заперечує можливість її використання на заміну законним платіжним засобом. І хоча функціонування криптовалют регулюванню Міністерством фінансів Польщі не підлягає, проте діяльність криптовалютних бірж та майнінг криптовалюти було офіційно визнано видами економічної діяльності [1].

Україна відноситься до третьої групи держав вищезазначеної класифікації, адже криптовалюта тут і досі не знайшла свого правового регулювання. Попри те, що у 2016 році Українська біржа стала першим у світі майданчиком, де здійснювалися торги ф'ючерсами на криптовалюту, національне законодавство України досі не регулює криптовалютну діяльність та не має категорій, до яких можна було б віднести чи прівняти віртуальну валюту. Однакове регулювання криптовалюти та, наприклад, електронних грошей є неможливим з огляду на їхню природу й характерні особливості. Це є підставою для надання криптовалюти особливого статусу, враховуючи всі притаманні їй ознаки.

Згідно з частиною 2 статті 32 Закону України «Про Національний банк України» випуск та обіг на території України інших грошових одиниць і використання грошових сурогатів як засобу платежу забороняються. Зважаючи на те, що Національний банк України визначив Bitcoin як такий «грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю, і його не можуть використовувати фізичні та юридичні особи на території України як засіб платежу, оскільки це суперечить нормам українського законодавства», криптовалюта в Україні не може бути використана як засіб платежу [10]. Натепер в Україні вже відомі законодавчі ініціативи, що мали на меті регулювання праводносин у сфері обігу і проведення операцій з криптовалютою. Однією з таких ініціатив є законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо оподаткування операцій з криптоактивами» № 2461 від 15.11.2019 р., в якому наводяться визначення віртуального активу, криптоактиву та токенактиву, додається до переліку об'єктів оподаткування «прибуток від операцій з криптоактивами, який визначається як позитивна різниця між доходом, отриманим платником податку від продажу криптоактивів, та витратами, пов'язаними з їх придбанням та/або створенням». Даний проект закону спрямований на створення умов задля функціонування ринку віртуальних активів в Україні. За допомогою такої нормативної визначеності у власників віртуальних активів буде можливість застосування механізмів захисту права власності на ці активи, а держава зможе отримувати відповідні податкові надходження від операцій з криптовалютою.

Центральною проблемою для держав у сфері регулювання обігу криптовалюти є оподаткування операцій з нею. Адже з огляду на анонімність цього процесу і вилучення держави з нього як суб'єкта (децентралізованість) визначення механізму належного оподаткування є дійсно складним завданням. З метою полегшення даної процедури в Італії, наприклад, навіть було внесено проект закону про обов'язкову ідентифікацію криптовалюти та учасників пов'язаних з нею операцій, що, на нашу думку, позбавляє віртуальну валюту головної переваги для її користувачів – анонімності.

Оподаткування криптовалютних операцій здійснюються державами відповідно до їхнього національного законодавства. Тому саме держави мають бути зацікавлені у виробленні дієвого механізму обкладання податком операцій з віртуальною валютою. Щодо держав, які відповідно до нашої класифікації належать до першої

групи, то, наприклад, у Канаді оплата товарів та послуг за допомогою криптовалюти підлягає оподаткуванню як бартерна угода, а продаж такої валюти й криптовалюта, отримана в результаті майнінгу, що здійснювався в комерційних цілях, обкладаються податком на прибуток. У США визначення віртуальної валюти як власності має наслідком те, що й операції з нею підлягають оподаткуванню. Зокрема, заробітна плата, виплачена у криптовалюті, є об'єктом федерального податку на прибуток і податку на заробітну плату, отримані фізичною особою доходи в криптовалюті повинні бути задекларовані в доларах, а інформація про платежі в криптовалюті повинна подаватися до відповідних контролюючих органів [7]. Японія визнає криптовалюту цінністю, що є подібною до активів, і тому за нормами податкового законодавства дохід, отриманий фізичною особою в криптовалюті, обкладається податком на прибуток, юридичною особою – корпоративним податком, а продаж такої валюти підлягає податку на додану вартість.

Оподаткування в державах другої групи також має свої особливості. Наприклад, оскільки в Німеччині віртуальна валюта належить до фінансових інструментів, які у свою чергу є формою «приватних грошей», то дохід з криптовалютних операцій підлягає оподаткуванню як капітал. В Австрії одержаний внаслідок відчуження криптовалюти дохід підлягає податку на прибуток. Відповідно ж до законодавства Ісландії операції на криптовалютних біржах обкладаються податком, попри те, що, як вже зазначалося, там встановлено заборону для юридичних осіб здійснювати обмінні операції криптовалютою.

Водночас варто зазначити, що Європейський Суд у листопаді 2015 року своїм рішенням установив виняток щодо податку на додану вартість (ПДВ), а саме те, що операції з купівлі та продажу криптовалюти за фіатні гроші податком не обкладаються [7]. Наприклад, Норвегія на дотримання цього рішення не стягує ПДВ з операцій купівлі або продажу біткоїну.

З огляду на зазначений досвід держав у сфері оподаткування операцій з криптовалютою вважаємо, що можливість установлення державою, наприклад, того ж податку на прибуток з операцій з віртуальною валютою безпосередньо залежить від того, чим визнається або з чим зрівнюється криптовалюта в законодавстві тієї чи іншої держави (фінансовий інструмент, цифровий або віртуальний актив, власність тощо), і тому оподаткування здійснюється за аналогією.

Висновки. На нашу думку, аналіз міжнародної практики правового регулювання обігу криптовалюти дає достатньо підстав констатувати, що таке регулювання є необхідним для сучасних держав. Адже нерегульованість таких процесів не стає на заваді веденню криптовалютного бізнесу, але залишає державу без додаткових надходжень до бюджету і перспективного майданчика для інвестицій. Тому вважаємо, що державі для ефективної законодавчої регламентації даного питання перш за все необхідно:

- визначити механізми мінімізації ризиків, які супроводжують здійснення криптовалютних операцій, зокрема приведення регулювання цих операцій у відповідність із законодавством у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму;

- встановити, чи відповідає криптовалюта якійсь із категорій, яка вже знайшла своє закріплення в національному законодавстві (як-от зрівняння в Німеччині криптовалюти з фінансовими інструментами дало змогу обкласти її податком як капітал);

- вирішити, чи визначати криптовалюту законним платіжним засобом або ж наділити її лише окремими функціями (лише як засіб обміну в Японії, тип віртуального інструменту обміну у Франції);

– розробити механізм оподаткування операцій з криптовалютою з внесенням змін до національного податкового законодавства, враховуючи практику країн Європи;

– розв’язати питання щодо ліцензування криптовалютного бізнесу, а саме діяльності криптовалютних бірж та компаній.

Водночас варто визнати, що легалізація криптовалюти на законодавчому рівні в будь-якому випадку обмежуватиме головну перевагу таких операцій – анонімність. Адже неможливо здійснити верифікацію користувачів

та належне оподаткування з дотриманням цієї притаманної криптовалютним операціям ознаки.

Неоднозначний досвід світової спільноти в питанні регулювання обігу віртуальної валюти ставить під сумнів можливість упровадження в Україні дієвих механізмів такого регулювання, хоча в нашій країні вже наявні законодавчі ініціативи з цього питання, які керуються насамперед необхідністю визначення правового статусу власника віртуальної валюти та впровадження механізмів оподаткування операцій з криптовалютою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародний досвід законодавчого регулювання питання функціонування криптовалют, криптовалютних бірж, майнінгу та виводу в фіат (Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром). URL: <https://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/publications/65.pdf>
2. Пантелеєва Н.М. Нові форми грошей в умовах формування інформаційного суспільства. *Вісник національного банку України*. 2014. С. 25–31.
3. Мандрик В.О., Мороз В.П. Законодавче регулювання обігу криптовалют в Україні, проблеми та перспективи їх розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019 Т. 29. № 4. С. 67–71.
4. Advarsel mod virtuelle valutaer (bitcoin m.fl.). URL: <https://www.finanstilsynet.dk/nyheder-og-presse/pressemeldelser/arkiv/presse-2013/advarsel-mod-virtuelle-valutaer-bitcom-mfl-2013>
5. Курс криптовалют до долара. URL: <https://minfin.com.ua/ua/currency/crypto/>.
6. Transactions Involving Bitcoins. URL: http://www.canadiantaxlitigation.com/wp-content/uploads/2014/01/2013-051470117.txt?utm_source=Mondaq&utm_medium=syndication&utm_campaign=inter-article-link
7. Порівняльний огляд іноземного законодавства щодо правового статусу цифрових грошей та державного регулювання криптовалютного бізнесу (Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром). URL: <https://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/publications/22.pdf>
8. Директива Європейського парламенту та Ради (ЄС) 2015/849 від 20.05.2015 р. про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму. URL: [http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20160516/DIRECTIVE%20\(EU\)%202015_UA.htm](http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20160516/DIRECTIVE%20(EU)%202015_UA.htm)
9. Opinion of the European Central Bank CON/2016/49. URL: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/en_con_2016_49_f_sign.pdf
10. Роз’яснення Національного банку України щодо правомірності використання в Україні віртуальної валюти / криптовалюти “Bitcoin” від 10.11.2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14> (дата звернення: 15.11.2020).
11. Про обіг криптовалюти в Україні : проект закону України від 06.10.2017 р. № 7183 / *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684 (дата звернення: 15.11.2020).
12. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо оподаткування операцій з криптоактивами : проект закону України від 15.11.2019 р. № 2461 / *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67423 (дата звернення: 15.11.2020).
13. Єліфанова Н. Криптовалюта: товар, засіб платежу, можливо, об’єкт інтелектуальної власності? URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/kriptovalyuta-tovar-zasib-platezhu-mozhlivo-obekt-intelektualnoyi-vlasnosti.html>